

DOI 10.52260/2304-7216.2024.2(55).32
 ЭОЖ 338.49
 FTAMP 71.37.15

А.А. Жунусова*, бейіні бойынша докторы,
 қауымд. профессор¹
 Н.Ж. Құрманқұлова, э.ғ.к., қауымд. профессор¹
 Н. Терджан, PhD, қауымд. профессор²
 Д.С. Кадырбекова, PhD³
 Қазақ технология және бизнес университеті,
 Астана, Қазақстан¹
 Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
 университеті, Астана, Қазақстан²
 «Қазақ спорт және туризм академиясы»,
 Алматы қ., Қазақстан³
 * – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)
 e-mail: aliya.zhunusova1983@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТУРИЗМ ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада қазіргі жағдайда Қазақстанның туристік инфрақұрылымын дамыту мәселесі қарастырылған. Аймақтық сипаттағы өзіндік ерекшеліктері бар отандық туризм инфрақұрылымының құрылымы талданды. Қазақстан Республикасында туризмді басқару мен инфрақұрылымды дамыту деңгейлері зерделенді. Статистикалық талдау негізінде туризм инфрақұрылымының экстенсивті дамуының себептері анықталды. Атап айтқанда, орналастыру индустриясы, көлік индустриясы, емдеу-сауықтыру туризм объектілері құралдарының сандық және сапалық көрсеткіштері егжей-тегжейлі зерттелді. Қазіргі уақытта да, болашақта да елдегі туризм инфрақұрылымын дамытудың тенденциялары анықталды. Жалпы туризм индустриясын дамытуды, оның ішінде туризм инфрақұрылымын дамытуды күшейту бойынша бағыттар ұсынылады.

Туристік қызмет саласын мемлекеттік реттеу қажеттілігі негізделді, өйткені ол Қазақстан Республикасының туризмін дамыту 2023-2029 жылдардағы Тұжырымдамасында көрсетілген. Туристік саланы дамыту саясаты халықты жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету, кіру және ішкі туризм көлемін ұлғайту есебінен мемлекет пен халық табысының тұрақты өсуін қамтамасыз ету үшін бәсекеге қабілетті туристік индустрия құруға бағытталған. Туристік бизнесте тиімділік пен жоғары нәтижеге қол жеткізу ресурстардың икемді өзгеруі және туризмді дамыту жоспарларының ұзақ мерзімді өзгеруі, инновациялық технологияларды енгізу, өнімдер мен қызметтердің сапасын арттыру, экспорттық әлеует, отандық қызметтердің жаңа түрлерін өндіру және туристік дестинациялар брендінің көрсеткіштері есебінен жүзеге асырылатыны көрсетілген.

Кілт сөздер: туризм инфрақұрылымы, туризм индустриясы, туризмді дамыту, Қазақстан туризмі, ішкі туризм, туризмнің әлеуметтік дамуы, туризмді рекреациялау, туризмнің өңірлік дамуы.

Ключевые слова: инфраструктура туризма, индустрия туризма, развитие туризма, туризм Казахстана, внутренний туризм, социальное развитие туризма, рекреация туризма, региональное развитие туризма.

Keywords: tourism infrastructure, tourism industry, tourism development, tourism of Kazakhstan, domestic tourism, social development of tourism, recreation of tourism, regional tourism development.

JEL classification: L 83

Кіріспе. Еліміздің аймақтарындағы әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешу үшін ішкі туризмді дамыту және оны кешенді шаруашылықпен басқару шешуші мәнге ие. Оның қоғамдық, әлеуметтік, мәдени және экономикалық рөлі әлемдік деңгейде, сондай-ақ еліміздің әрбір аймағына тән критерийлерге сәйкес бағаланады. Сондықтан да бірқатар әдістер мен механизмдерге негізделген жүйелі көзқарас нәтижесінде туризм саласы экономикалық өсу мен әлеуметтік дамудың маңызды элементіне айналуға [1]. Туризмнің инфрақұрылымын қалыптастыру табиғи ресурстарды шаруашылық айналымға тарту, тұтыну және өндіріс процестерін пайдалану, еңбек ресурстарын тарту арқылы жүзеге асырылатынын ескерсек. Туризм саласындағы инфрақұрылымға тоқталатын болсақ, соның ішінде экономикасының табысының себептеріне: тұтынушылардың сұранысқа тікелей әсер етуі, жаңа жұмыс орындарын енгізу, туризмнің алуан түрлерін дамыту, тұтынушылар көп тұтынантын тауарларын өндіретін салалары жатады.

Белгілі сұранысқа әсер ету үшін, олардың тұтынантын тауарларын өндіретін салалардың алға жылжуын қамтамасыз етіп және салық түсімдерінің түрлі сатыларға жоғары өсуіне ықпал етеді.

Соған қоса, бюджеттерге салық түсімдерінің көбеюіне әкеп соғады.

Осыған байланысты бұл мәселені жаһандану жағдайында зерттеу қажеттілігі маңызды.

Зерттеу әдістері. Ғылыми зерттеуді жүргізу үшін туризм инфрақұрылымының құрылымын сипаттау үшін салыстырмалы талдау әдісі және ішкі туризм инфрақұрылымының даму тенденцияларын анықтау, оны дамытудың перспективалық бағыттарын әзірлеу мақсатында мазмұнды талдау әдісі қолданылды, әдеби зерттеулерде зерттеледі және басқа көздер.

Зерттеу нәтижелері және талқылау. Зерттеу көрсеткендей, туризм инфрақұрылымы – бұл туристік салада қызмет көрсетуге арналған құрылым, нарықтағы әлеуметтік және рекреациялық құрылымдар және осы желілердің кешені. Оның жалпы мақсаты, нарықтағы бәсекеге қабілетті туризм және демалыс индустриясын құру.

Тұжырымдамалық және әдіснамалық негіздер ұсынылды. Оның ішінде, туристік инфрақұрылым осы туризм индустриясының ең қажетті және керек салаларының бірі болып келесілері келеді:

- орналастыру және тамақтандыру қызметтерін ұсынатын кәсіпорындарды қамтитын қонақжайлылық индустриясы;

- туризм индустриясы өндірістік инфрақұрылым жүйесі болып табылатын инфрақұрылымдық құрамдас бөлігі болып табылады; кәсіпорындар мен ұйымдар туристік қызметке және туристік өнімді қалыптастыруға тікелей қатысатын инфрақұрылымды қамтамасыз ету.

Әдебиеттік шолу. Туризм инфрақұрылымын дамыту ерекшелігінің теориялық және әдіснамалық мәселелері В.А. Квартальнов А.С. Кусков Ю.А. Джаладян сияқты авторлардың ғылыми еңбектерінде зерттелді. Туризм саласы алуан түрлі.Миллиондаған кәсіпорындар,фирмалар мен ұйымдар осы қызмет саласында дамып келеді. Туризм саласы дұрыс бағытта жұмыс жасап, дамуда.

Негізінде туризм саласы дұрыс бағыт-бағдар алған және білікті мамандарға толық, соған қоса қажетті саяхат мүмкіндіктерін ұсынады [2]. Туризм саласы О. Ю. Шаховтың айтуы бойынша белгілі инфрақұрылымы бар экономикалық жүйе ретінде анықталады. Қазіргі кезде, керек ойын-сауық түрлеріне сұранысты толықтай қанағаттандырады.

Ол бірқатар салалар мен секторларды қамтиды [3]. Е.Н. Ильина өз ғылыми жұмыстарында - туризм инфрақұрылымының құрылымы қонақжайлылық индустриясынан, қызмет көрсету индустриясынан, ойын-сауық индустриясынан, орналастыру индустриясынан, тамақтану индустриясынан және туроперейтингтен тұратынын көрсетеді [4]. Е.А. Абеннова пікірінше, Туризм инфрақұрылымы «туристердің туристік қызметтерді тұтыну процесінде қажеттіліктерін» қамтамасыз ететін әлеуметтік инфрақұрылымның бөлігі болып табылады. Әрине, адамның әлеуетін, оның денсаулығы мен рухани дамуын жаңғыртудың барлық жағдайларының ішінде әлеуметтік инфрақұрылым маңызды рөл атқарады [5]. Қазақстандық авторлардың ішінде қазіргі заманғы туризм индустриясын қалыптастыру проблемаларын және оның даму перспективаларын айқындайтын С.Р. Ердаuletов [6], К.М. Байпаков [7].

Негізгі бөлім. Туризм жүйесі мемлекетіміздің экономикасына салысына толықтай қатысып, оған өз әсерін тигізеді. Солардың кейбіреуіне тоқталатын болсақ:

- Тікелей әсер ету дегеніміз – салық қаражатын көбейту, қажетті жаңа жұмыс орындарын ұсыну, осы салада жұмыс жасайтын мамандарға қаржылық жағынан демеу болып, осының барлығын туристік операторларға қызмет көрсету арқылы жетуге болады.

- Қандайда белгілі секторлардың бір - бірінің әсерінен толып кетуі мультиактивті әсерге байланысты болып келсе, соған қарай аймақ ішінде тұтылынатын кірістің үлесі өседі.

Қазақстан Республикасының туристік инфрақұрылым кешені туралы мәліметтерді статистикалық мағлұматтарға сүйенсек туристік нысандардың саны келеі пйызды көрсетті: қонақүйлер – 55,0 кемпингтер – 0,70 , санаторийлер – 3,70, санаторийлер – 1,50, ал 1, 2 пайызды көрсетті. Емдеу-алдын алу орталықтары – 0,50, демалу базалары – 3,0, пансионаттар – 0,40, демалыс үйлері – 3,0, туристік орындар – 2,50, сауықтыру орындары – 3,60, тау шаңғысы курорттары – 0,40, қонақ үйлер – 1,30, аңшылық үйлер 0,90, балалар мен жасөспірімдер туризм орталықтары-0,10, демалыс базалары – 0,7, мұражайлар – 0,7. Кешен-0,7%, мұражай – 20,5, кесене – 02, мемлекеттік Туризм кәсіпорны – 0,30, басқалары – 21 пайызды құрады. Кәсіпорындар – 0,30, басқалары (клубтар, қолөнер қалалары) – 0,50.

Төмендегі 1-кестеден көріп отырғаныңыздай, белгілі бір жұлдыз санатында жұмыс істейтін қонақүйлердің тек 20 пайызға, 4 немесе 5 жұлдызды, қалғандары басқа санатта (кесте-1).

2022 жылы Орналастыру объектілерін санаттар бойынша болу саны*

	5 жұлдызды	4 жұлдызды	3 жұлдызды	2 жұлдызды	1 жұлдызды	Санаттар жоқ қонақ үйлер	Басқа орналастыру орындары
РК	35	91	170	34	30	1300	844
Ақмола облысы	2	5	13	1	-	127	181
Ақтөбе облысы	-	2	12	1	-	45	23
Алматы облысы	-	4	3	1	-	155	151
Атырау облысы	2	5	17	-	2	43	5
Батыс Қазақстан облысы	-	3	3	5	3	27	27
Жамбыл облысы	-	3	5	1	2	115	7
Қарағанды облысы	-	7	11	5	7	98	83
Қостанай облысы	-	2	2	-	2	83	20
Қызылорда облысы	-	-	5	-	3	58	11
Маңғыстау облысы	5	3	15	3	-	41	14
Оңтүстік Қазақстан	5	7	7	3	2	91	37
Павлодар облысы	-	-	10	5	3	43	28
Солтүстік Қазақстан облысы	-	-	2	1	-	47	25
Шығыс Қазақстан	1	4	7	2	3	145	214
Астана қаласы	12	21	35	5	2	115	8
Алматы қаласы	18	25	28	1	1	67	10

* [10] дереккөзі негізінде авторлармен құрастырылған

Қазіргі кезде жұмысын жалғастырып істеп тұрған қонақ үйлер және басқа да орналастыру орындары 89 пайызда жеке меншікте, ал мемлекеттік 5,3 пайыз болса, 5,7% басқа мемлекеттердің меншігінде.

Туристер үшін ең тартымды орналастыру орындары Алматы (50,7%), Атырау облысы (13,7%), Астана (8,1%), Қостанай (6,9%) және Батыс Қазақстан (5,4%) облыстарының қонақүйлері болып табылады [8].

Зерттеу кезінде туристік қызметті, оның ішінде іскерлік мақсатта көп пайдаланатын туристер Алматы мен Астана қалаларына келіп, соның ішінде сапасы сын көтеретін, толық қызмет көрсететін қонақүйлерге тоқтауды жөн санайды. Сол үшін мемлекетімізде іскерлік орталықтарында халықаралық деңгейдегі қонақ үйлерді жүйелі түрде дамытып, жетілдіру іскерлік туризмге байланысты.

Мамандандырылған орналастыру орындары – ең танымал ауруханаларға: «Сары-Ағаш» (ОҚО), «Арасан-Қапал» (Алматы облысы), «Мойылды», «Баянауыл» (Павлодар облысы), «Жаңақорған» (Қызылорда облысы), Щучинское, Боровск курорттық аймағы (Ақмола облысы), «Каспий» (Маңғыстау облысы) және т.б. жатады.

Салыстырмалы талдау кезінде қонақ үйлер, пансионаттар, үйлер мен демалыс базалары, сондай-ақ санаториялық-курорттық мекемелерді қамтитын орналастыру орындарының материалдық базасы моральдық және физикалық тозуының жоғары деңгейімен сипатталады. Әрине, Қазақстандағы қонақ үй шаруашылығының негізгі қорларының басым бөлігі кеңестік кезеңде іске қосылды.

Елімізде туризм саласына тікелей әсер ететін құрылымдардың бірі ол – көлік. Қазіргі кезде туризмі индустриясында жеке элементтер бар және олардың арасындағы байланыс болуы қажет. Дамуға апаратын жолдың бірі. Соған қоса, туризм саласы қазіргі кезде кеңінен дамып, өмірде пайдалануға көпшілікке қол жетімді.

Халықаралық туризмнің дамуына әсер ететін негізгі факторлардың бірі – жолаушылар әуе тасымалына тоқталайық. Туристер саяхаттау кезінде әуе көлігін жиі пайдаланады (статистикалық мәліметтер бойынша жыл сайын барлық туристердің 64-68%-ы әуе көлігі қызметін пайдаланады).

Біздің елімізде ТМД елдеріне кірмейтін 6 авиакомпания жұмыс істеп, тұрақты түрде рейстерді орындайды. Олар :KLM, Lufthansa, British Airlines, Asiana Airlines, Arabian Airlines, China Southern Airlines және Turkish Airlines. Arabian Airlines, China Southern Airlines және Turkish Airlines. Соған

қоса Air Astana еліміздің ұлттық тасымалдаушысы келесі елдерге рейстерін жүзеге асырады: Түркия, Германия, Қытайға, Таиланд, Ұлыбритания, Үндістан, БАӘ және Нидерланды [9].

Зерттеу барысында миллиондаған туристер Air Astana тасымалдаушысына сенімділік артып, таңдайды. Бұл негізінде ішкі авиакомпаниялар орындайтын рейстердегі жолаушылар санының көбейгенін көрсетеді.

Нарықтағы әуе билеттерінің жоғары құны еліміздің туристік өнімнің құнын арттырады және соған қоса халықаралық нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді.

Халықаралық деңгейде бәсекеге қабілеттілікті жоғарылатып нарықта жоғары орынға ие болу. Қазіргі таңда, еліміздің келесі қалаларында: Астана, Алматы, Ақтөбе, Атырау, Қарағанды, Қостанай, Павлодар, Петропавл, Семей, Тараз және Орал халықаралық авиакомпаниялар қызмет көрсетеді. Бұл қалалар транзиттік әуежайлар болып келеді.

Саяхаттың көп бөлігі әуе арқылы өтеді. Ұшақтарды жаңартуды қарастырыңыз. Әуе тасымалы географиясын кеңейту және туризм деңгейін арттыру. Теңдестірілген баға мен тарифтік саясатты анықтаңыз және қызмет сапасын арттырыңыз қажет. Алайда соңғы жылдары теміржол көлігі. Теміржол көлігінің ыңғайлылығы оны танымал көлік түріне айналдырды, ал теміржол көлігі республика халқы үшін негізгі болды.

Теміржолдар танымал көлік түріне айналды. Сонымен, статистикалық мәліметтерге сәйкес. Соңғы жылдары жыл сайынғы туристердің 28%-дан астамы теміржолды пайдаланады пайдаланады. Қазақстан аумағы арқылы өтетін жеке жолаушылар. 132 пойыз жүреді. Бұған қала маңындағы маршруттар да кіреді, пойыздар 69 бағыт бойынша жүреді, ТМД елдерінен пойыздар да жүреді. Қазақстан Республикасының аумағы бойынша жолаушылар поездарының 17 бағыты. Қолданбалар арқылы өтіңіз.

Елімізде теміржол көлігінде жолаушыларға қызмет көрсету сапасын жақсарту мақсатында мынадай шаралар қолдануда. Еліміздің жолаушылары үшін Ресей Федерациясының аумағында поездарда түскі бокстарды орнату бойынша техникалық процесті іске асыру, «SV купе» және «RIS купе» санатындағы купе вагондарының пайда болуы.

Алайда, «Жолаушылар тасымалы» акционерлік қоғамының пойыздарындағы қызмет көрсету деңгейі халықаралық талаптарға сай келмейтінін айта кеткен жөн. Жылжымалы құрамның айтарлықтай бөлігі бұрынғысынша жоғары тозуымен және ұзақ пайдалану мерзімімен сипатталады. Демек, оны ауыстыру немесе қайта құру қажеттілігі жолаушылар тасымалының рентабельді еместігіне және негізінен мемлекеттік бюджеттен субсидиялануына байланысты.

Республикада автомобиль көлігімен туристік мақсаттағы көліктің келесі түрі кеңінен пайдалануда. Соған қоса елімізде маңызды деген тас жолдар тізімін келесілер кіреді: Ташкент – Шымкент – Тараз – Алматы – Қорғас бағытында; Шымкент – Қызылорда – Ақтөбе – Орал – Самара; Алматы – Қарағанды – Астана – Петропавл қалалары арасында; Астрахань – Атырау – Ақтау – Түркіменстан шекарасы; Омбы – Павлодар – Семей – Майқашағай; Астана – Қостанай – Челябинск – Екатеринбург. Осы жолдар үлкен қызығушылық тудыруда.

Мәселен, статистикалық мәліметтер бойынша жыл сайын туристердің 20%-ы қалааралық автобустардың қызметін пайдаланса, туристердің 12%-ы басқа жердегі жолдарды пайдаланған.

Сонымен қатар, автомобиль торабы жақын орналасқан елдер арасында белсенді қолдануда. Олар экскурсиялық маршруттарға сауда туризмін ұйымдастыру үшін де пайдаланады. Сондықтан, жолдардың жағдайы жақсы және қажетті туристік көліктерге көрсететін техникалық қызмет түрлерімен жабдықталуы қажет. Оған қоса, республиканың автобус паркі апатты жағдайда екенін және қазіргі заманғы жайлы автобустардың іс жүзінде жоқ екенін атап өткен жөн, бұл туристерге қызмет көрсетудің жоғары деңгейін сақтауға мүмкіндік бермейді [9].

Зерттеу кезінде, еліміздің Ресеймен ішкі су жолдары арқылы байланыс бар, оған қоса шағын флоттарды құлыптау жолаушыларды тасымалдауға лицензиясы бар және туристік қызметпен айналысатын кемелер үшін, белгіленген уақытта Өскемен-Бұқтырма шлюздері арқылы жүзеге асырылады. Осы жерде туристік қызметтер де көрсетіледі. Одан басқа Республикамызда су жолдары туристік мақсатта пайдаланылмайды. Бірақ, зерттеулер аясында Еуропадан келген туристердің Каспий теңізі бассейнінің аумағына жағажай туризмі тұрғысынан да, круизді ұйымдастыру тұрғысынан да үлкен қызығушылық көрсеткені анық.

Елімізде туризм саласындағы проблемааларды әрі қарай зерделей отырып, инфрақұрылымды кешенді дамыту бойынша келесі жобаларды: «Жаңа-Іле» халықаралық туристік орталығы, «Бурабай» еркін экономикалық аймағындағы туристік орталық, «Кендірлі» туристік орталығы. Маңғыстау

облысында атап айтқан жөн. Соған қоса, Ақтау сити құрылыс жобасы жүзеге асырылуда. Бүгінде «Ақтау-Әуежай» тас жолына іргелес жатқан жол құрылысы бойынша жұмыстар аяқталды.

Этнографиялық кешен «Шебер ауылы» жобасын алатын болсақ, ол Ақмола облысындағы қосымша жүзеге асырылған Инвестициялар бірі болып келеді.

Олардың санын толықтыратындар: «ШАРЖҰМ» көрме орталығы, «Тамғали» мемлекеттік тарихи-мәдени орталығы, Алматы облысындағы рекреациялық орталық, Атырау облысындағы «Талхыз» туристік-этнографиялық кешені, Шығыс Қазақстан облысында «Қазына Тал» орнында туристік орталық салу, «Катонқарағай» сауықтыру-туристік орталығы, Жамбыл облысы, «Көксай» тау шаңғысы курорты, «Тау Самари» туристік орталығы, Тау Самари. «Балқаш Нұрсая» Халықаралық сауықтыру-туристік орталығы, Қарағанды облысы орталықтары жатады.

Зерттеуді саралай келетін болсақ, елімізде туризмді дамытудың қазіргі кезеңінде инфрақұрылымның жағдайын қанағаттандырлық деңгейде екенін бағалауға болады.

Соған қоса, туристік инфрақұрылым мүлдем жоқ. Көлік-коммуникациялық инфрақұрылымның негізгі элементтері және орналастыру құралдары жеткіліксіз. Бұл жағдайда даму сатысына жету қиын.

Ново-Илиски, Ақтау-Сити сияқты тағы басқа халықаралық маңызы бар жаңа туристік орталықтар құру, іс жүзінде жоқтан басталады. Туризмнің дамуы жалпы, инфрақұрылымды дамыту деңгейі сәйкес келеді.

Елімізде туризмнің қазіргі жағдайын бағалау үшін оның дамуының негізгі үрдістерін қарастыру қажет. Экономиканың бұл саласы шикізаттық емес секторын дамытуға бағытталған. Туризм жеті ұлттық басым кластердің бірі ретінде танылып, оған көп көңіл бөлінеді. Аймақтық деңгейде Туризм Өңірлік даму бағдарламасы қабылданған.

2025 жылға қарай халықаралық туристік сапарлар саны 1,6 миллиардқа жетеді деп күтілуде. Туризм секторы дамыған және дамушы елдердің экономикасының маңызды бөлігі болып табылады. Бұл саланың бүгінгі таңда әлемдік экономикада маңызды рөл атқаратыны анық.

Туризм әлемдегі ең табысты бизнестің бірі ретінде толықтай мойындалады. Осы себептермен, сектордың болашағы және үшінші мыңжылдықтағы даму перспективалары өте маңызды мәселелер болып табылады. Туризм халықаралық бизнестің ең серпінді дамып келе жатқан түрлерінің бірі болып отыр.

Оның қатарына, Туризм индустриясының және жалпы экономиканың даму тенденциялары, технологиялық және әлеуметтік нәтижелер арасындағы тікелей байланыс кіреді.

Егер дамыған елдерде өмір сүру деңгейінің өсуіне тоқталатын болсақ. Ол тікелей өмір сүру деңгейінің өсуі жұмысшылардың еңбек демалысының ұзақтығының артуына байланысты болып келеді. Ол туризм индустриясына қарағанда жоғары қызмет көрсету стандарттарына әкеледі. Осы уақытты саланың дамуына айтарлықтай әсер етеді.

Сондықтан жаппай туризм индустриясының дамуы, оның дамуы және сұраныстың артуы Табиғатты қорғаудың қажетті шарты-бос уақытты ұлғайту және материалдық әл-ауқатты арттыру.

Материалдық әл-ауқаттың артуы-бұл. Сондықтан бүкіл туристік саланың кешенді негізі ретінде инфрақұрылымды экстенсивті дамытудың себептерін анықтау қажет.

Туризм саласындағы отандық сарапшылардың пікірінше, республикадағы туризм инфрақұрылымының жедел дамуын тежейтін негізгі себептерге мыналар жатады:

- туристік аймақтарда инженерлік-көліктік және әлеуметтік инфрақұрылымның жеткіліксіз дамуы, туристік орындардың қолжетімсіздігі, туристік рекреациялық аймақтардағы қызмет көрсету деңгейінің төмендігі, жол бойындағы инфрақұрылым объектілеріне қызмет көрсетудің саны мен сапасының жеткіліксіздігі;

- туризм индустриясында білікті кадрлардың жетіспеушілігі – оның ішінде білімнің академиялық сипаты, білім беру бағдарламаларының еңбек нарығының талаптарынан, өндірістік қажеттіліктерден, жұмыс берушілердің күтулерінен біршама оқшаулануы және т.б.;

- орналастыру орындарының жекелеген түрлеріне қолданылатын стандарттар бөлігінде туризм және қонақ үй бизнесі индустриясын нормативтік реттеу деңгейінің жеткіліксіздігі, заңнамада қызметкерлер мен жұмыс берушілерге қолданылатын әлеуметтік туризмді реттеу нормаларының болмауы (туристік сертификаттар жүйесінің болмауы), болмауы; туризм саласына салықтық жеңілдіктер;

- туристік бизнесті дамытудағы ықтимал кедергілер, оның ішінде әкімшілік кедергілердің болуы, одан әрі жетілдіруді талап ететін мемлекеттік қолдау құралдарының болуы.

Демек, мемлекеттің алдында тұрған міндет – нәтижесінде мемлекет алдында келесі міндеттер тұр ұлттық және әлемдік нарықтарда жылжыту. Ұлттық және халықаралық туризм. Туристік бағыт ретінде нарықты жылжыту тетіктеріне мыналар жатады:

- бірыңғай қазақстандық мемлекет құру. Ірі халықаралық туристік көрмелерге және басқа да сауда жәрменкелеріне қатысу;
- ішкі туристік нарықта әлемдегі ең ірі туристік көрмелердің бірін құру Қазақстан Республикасындағы кәсіби көрме қызметінің мақсаты. Қолдау және нығайту;
- кіру және ішкі туристер санын көбейту және қолайлы жағдай жасау Қазақстандық туристік өнімнің имиджін қалыптастыру. Қазақстанда және шетелде коммерциялық емес насихаттау және жарнама;
- ірі халықаралық туристік көрмелерде тарату үшін коммерциялық емес ұйымдар. Жарнамалық-ақпараттық баспа және басқа да өнімдер өндірісі;
- елде өткізілетін фестивальдар мен іс-шаралар сияқты басқа да іс-шараларды ұйымдастыру. Іс-шараларды ақпараттық қолдау, жаңа Қазақстанды құру.

Ұлттық және халықаралық БАҚ туристік дестинацияларының тұсаукесері. Ақпараттық турларды, ірі халықаралық конференциялар мен симпозиумдарды ұйымдастыру, екіжақты және көпжақты халықаралық ынтымақтастық, негізгі халықаралық ұйымдармен ынтымақтастық.

Негізгі үкіметаралық ұйымдармен халықаралық ынтымақтастық. Ынтымақтастық негіздері.

Қорытындылай келе, бұл зерттеу туристердің тұрақты ағынын қамтамасыз ету үшін халықаралық ынтымақтастық қажет екенін көрсетті. Туристердің тұрақты ағынын қамтамасыз ету үшін келесі ерекшеліктерді ескеру қажет іске асырылуы мүмкін.

Қажет екендігі анықталды:

1. Туристердің қоғамдық қажеттіліктері мен қажеттіліктері қанағаттандыру үшін көлік және жол инфрақұрылымын дамыту.
2. Ілеспе инфрақұрылымды дамыту: сумен жабдықтау, электрмен жабдықтау, кәріз және қатты қалдықтарды кәдеге жарату жүйелері. Туристік аймақтардағы телекоммуникациялар.
3. Туристік кешендерді, этнографиялық мұражайларды және тарихи-мәдени және этнографиялық объектілерді рекреациялау. Тарих, мәдениет және этнография ескерткіштері. Қалпына келтіру және мұражайландыру;
4. Жыл бойы пайдаланылатын туристік объектілер; осындай объектілерді дамыту. Орта және шағын орналастыру құралдарының жобаларын әзірлеу. Құрылыс.
5. Туризм және спорт саласында құзыреті бар мемлекеттік органдар. облыста неғұрлым өзекті инвестициялық жобаларды тарту ұлттық саясат жүзеге асырылуы керек.

Инфрақұрылымды дамыту бизнестің капитал сыйымдылығын арттыруға және нарыққа ішкі және сыртқы нарықтардан көптеген қатысушыларды тартуға мүмкіндік береді, өйткені дамыған инфрақұрылым сектордың инвестициялық тартымдылығын арттырады. Инфрақұрылым жоқ және аумақты жан-жақты дамыту жағдайында туристерді көптеп тарту және жобаны өтеу қиын.

ӘДЕБИЕТТЕР

10. Қазақстан Республикасындағы туризмді дамыту туралы 2023-2029 жж. [Электронды ресурс]. – 2023. – URL: http://egov.kz/.wps/portal/tour_sport/turizm/article/.
11. Квартальнов В.А. Теория и практика туризма. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 87 с.
12. Шахова О.Ю. Индустрия и инфраструктура туризма. – М.: Нижневарт, 2014. – 133 с.
13. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 256 с.
14. Абенова Е.А. Инфраструктура туризма. – Алматы: Экономика, 2013. – 156 с.
15. Ердаuletов С.Р. Туризм Казахстана: Алматы: Бастау, 2015. – 505 с.
16. Байпаков К.М., Шёлковский путь в Казахстане: взаимодействие культуры Евразии [Электронды ресурс] // Мир путешествий. – 2009. – С. 18-21.
17. Имжарова Ж.Н. Туризмді дамытудың кейбір аспектілері [Электронды ресурс] // С.И. Бәйішев атындағы Ақтөбе университетінің хабаршысы. – 2014. – 36 б. – URL: <http://articlekz.com>.
18. Тахтаева Р.Ш. Состояние, проблемы и перспективы развития инфраструктуры туризма в Республике Казахстан // Вестник Национальной академии туризма. – 2015. – № 2(26). – С. 49-52.

19. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитеті [Электронды ресурсы]. – URL: <http://stat.gov.kz/>

REFERENCES

1. Kazakstan Respublikasyndagy turizmdi damytu turaly 2023-2029 zh. [Elektronnyy resurs]. – 2023. URL: http://egov.kz/wps/portal/tour_sport/turizm/article/ [in Kazakh].
2. Kvartalnov V.A. Teorija i praktika turizma. – M.: Finansy i statistika, 2003. – 87 s. [in Russian].
3. Shahova O.Ju. Industrija i infrastruktura turizma. – M.: Nizhnevart, 2014. – 133 s. [in Russian].
4. Ilina E.N. Turopereiting: organizacija dejatel'nosti: M.: Finansy i statistika, 2005. – 256 s. [in Russian].
5. Abenova E. A. Infrastruktura turizma. – Almaty: Jekonomika, 2013. – 156 s. [in Russian].
6. Erdavletov S.R. Turizm Kazahstana: Almaty: Bastau, 2015. – 505 s. [in Russian].
7. Baipakov K.M., Sholkovyi put v Kazahstane: vzaimodeistvie kultur Evrazii [elektronnyy resurs] // Mir puteshestvyi. – 2009. – S. 18-21. [in Russian].
8. Imzharova Zh.N. Turizmdi damytudyn keibir aspektileri [Elektronnyy resurs] // S.I. Baishev atyndagy Aktobe universitetinin habarshysy. – 2014. – 36 b. – URL: <http://articlekz.com> [in Kazakh].
9. Tahtaeva R.Sh. Sostojanie, problemy i perspektivy razvitija infrastruktury turizma v Respublike Kazahstan // Vestnik Nacionalnoj akademii turizma. – 2015. – № 2(26). – S. 49-52 [in Russian].
10. KazaKstan Respublikasy Ulttyk ekonomika ministriligi Statistika komiteti [Elektronnyy resurs]. – URL: <http://stat.gov.kz/> [in Russian].

Жунусова А.А., Курманкулова Н.Ж., Терджан Н., Кадырбекова Д.С.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

В статье рассматривается вопрос развития туристской инфраструктуры Казахстана в современных условиях. Проанализирована структура инфраструктуры отечественного туризма, имеющая свои особенности регионального характера. Изучены уровни управления туризмом и развития инфраструктуры в Республике Казахстан. На основе статистического анализа выявлены причины экстенсивного развития туристской инфраструктуры. В частности, детально изучены количественные и качественные показатели средств индустрии размещения, транспортной индустрии, объектов лечебно-оздоровительного туризма. Выявлены тенденции развития туристской инфраструктуры в стране как в настоящее время, так и в будущем. Предложены направления по усилению развития индустрии туризма в целом, в том числе развития инфраструктуры туризма.

Обоснована необходимость государственного регулирования сферы туристской деятельности, поскольку она отражена в Концепции развития туризма Республики Казахстан на 2023-2029 годы. Политика развития туристской отрасли направлена на создание конкурентоспособной туристской индустрии для обеспечения устойчивого роста доходов государства и населения за счет обеспечения занятости населения, увеличения объемов въездного и внутреннего туризма. Показано, что достижение эффективности и результативности в туристском бизнесе будет происходить за счет гибкого варьирования ресурсов и долгосрочного изменения планов развития туризма, внедрения инновационных технологий, повышения качества продукции и услуг, экспортного потенциала, производства новых видов отечественных услуг и показатели бренда туристских дестинации.

Zhunusova A., Kurmankulova N., Tercan N., Kadyrbekova D.

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TOURIST INFRASTRUCTURE IN KAZAKHSTAN

Annotation

The article considers the issue of the development of the tourist infrastructure of Kazakhstan in modern conditions. The structure of the infrastructure of domestic tourism, which has its own regional characteristics, is analyzed. The levels of tourism management and infrastructure development in the Republic of Kazakhstan have been studied. On the basis of statistical analysis, the reasons for the extensive development of tourist infrastructure have been identified. In particular, quantitative and qualitative indicators of the facilities of the accommodation industry, the transport industry, and medical and wellness tourism facilities have been studied in detail. The trends in the development of tourist infrastructure in the country are revealed both now and in the future. The directions for strengthening the development of the tourism industry as a whole, including the development of tourism infrastructure, are proposed.

The necessity of state regulation of the sphere of tourism activity is substantiated, since it is reflected in the Concept of tourism development of the Republic of Kazakhstan for 2023-2029. The policy of development of the

tourism industry is aimed at creating a competitive tourism industry to ensure sustainable income growth of the state and the population by providing employment, increasing the volume of inbound and domestic tourism. It is shown that the achievement of efficiency and effectiveness in the tourism business will occur due to flexible variation of resources and long-term changes in tourism development plans, the introduction of innovative technologies, improving the quality of products and services, export potential, production of new types of domestic services and brand indicators of tourist destinations.

